

**Afrapportering til Center for Selvmordsforskning
for
obligatorisk uddannelsesseminar om selvmord –
Kirkefaglig Videreuddannelse
på Diakonissestiftelsen**

Seminaret blev holdt torsdag den 30. oktober og fredag den 31. oktober 2003.

Jeg deltog i det inspirationsseminar, som Center for Selvmordsforskning havde arrangeret på Hotel Hesselet i Nyborg. Jeg var eneste repræsentant fra en kirkelig uddannelse og følte mig udfordret af Centerets vanskeligheder med at vinde indpas i det kirkelige (præstelige) uddannelsessystem samt af enkelte oplægsholderes dårlige erfaringer med kirken.

Derfor tog jeg hjem og motiverede mine nærmeste medarbejdere til, at vi skulle søge penge til undervisning i selvmordsforebyggelse. Det skulle være en obligatorisk del af den uddannelse af sognemedhjælpere, der foregår på Kirkefaglig Videreuddannelse. Sognemedhjælperne står for kirkens pædagogiske og diakonale arbejde og har dermed en bred tilgang til de mennesker, der søger kirken. Vi er tre faste undervisere på uddannelsen. Vi har forskellig faglighed, men vore værdier og pædagogiske holdninger er efter års samarbejde særdeles samstemmende. Det var derfor ikke vanskeligt at tænde de andre for ideen.

Baggrund for seminaret

Kirkefaglig Videreuddannelse er en privat SU-berettiget videreuddannelse på 10 måneder. Forudsætning for optagelse på studiet er en grunduddannelse af mindst 2 års varighed. Vore studerende er voksne og har mange og forskellige erfaringer og kompetencer. Uddannelsen afsluttes med en eksternt bedømt eksamen på VVU-niveau. Uddannelsen sigter primært mod en folkekirkelig sognemedhjælperansættelse. Sognemedhjælperens arbejdsområder er f.eks.: at lede besøgstjenester, cafeer og væresteder for forskellige målgrupper, at undervise ved den indledende konfirmationsforberedelse og koordinere klubtilbud for børn og unge. Derudover arbejder nogle med tværkulturelle projekter og har informationsarbejde.

Det er en kirkelig grundforståelse, at ethvert menneske er unikt og værdifuldt. Forebyggelse af selvmord indgår derfor allerede i sjælesorgsundervisningen, og omsorgen for de efterladte er en del

af diakoniundervisningen, men efter dagene på Hesselet blev jeg klar over, at vi burde bevidstgøre vore studerende om deres holdninger til selvmord og give dem bedre redskaber til at møde såvel selvmordstruede som pårørende til mennesker, der havde begået selvmord.

Det er vigtigt for en sognemedhjælper at kunne føre en eksistentiel samtale, og der indgår viden om samtale og træning i samtale i hovedfagene: diakoni og sjælesorg.

Det ville derfor være godt, hvis et seminar kunne indeholde noget ekstra om samtale: en eksemplarisk samtale mellem en selvmordstruet og en dygtig samtalepartner (psykolog, terapeut eller præst)

Kirkefaglig Videreuddannelse har et netværk af præster og sognemedhjælpere, der er praktikvejledere, timelærere samt modtagere af vore studerende på studiebesøg. Det blev hurtigt klart for os, at vi ønskede at indbyde netværket til at være med til den selvmordsforebyggende undervisning. Vi har tidligere erfaret det nyttige i at sætte netværk og studerende i spil sammen omkring en afgrænset faglighed. Netværket værdsætter dygtige eksterne undervisere, og vore studerende har – særligt i gruppesamtaler - stor gavn af at møde erfarne kirkeligt ansattes tilgang til problemet. Der er 12 studerende på uddannelsen, så for ligevægtens skyld besluttede vi, at det samme antal fra netværket kunne deltage.

Rammer

På grund af det følsomme emne og på grund af netværkets deltagelse skulle uddannelsesforløbet samles på to dage og tilrettelægges som et seminar. Vi måtte alle tre være til stede begge dage for at kunne samle op, hvis nogen blev kede af det. Lokalet skulle være stort og venligt og kunne møbleres fleksibelt. Der skulle være kaffepauser med lidt ”omsorgsforplejning”.

Da Diakonissestiftelsen er et folkekirkeligt sted og netværksdeltagerne skulle komme fra folkekirken, besluttede vi at begynde dagene med morgensang.

De faste lærere skulle stå for morgensangen og undervisningen den første formiddag. Hele seminaret skulle ledes af Ingrid, der er studieforsker.

Der skulle udarbejdes et kompendium med uddybende artikler til efterlæsning. Det skulle uddeles på seminaret.

Den øvrige undervisning skulle varetages af eksterne undervisere med særlig faglig viden og erfaring med omsorg for efterladte ved selvmord og forebyggelse af selvmord. Heriblandt skulle være en teolog, der kunne vinkle problematikken liturgisk og diakonalt.

Tilrettelæggelse

Efter ovenstående overvejelser enedes vi om følgende målsætning, målgruppe, program og fysiske rammer:

Målsætning

- at deltagerne tilegner sig viden, holdninger og færdigheder til forebyggelse af selvmord.
- at deltagerne bliver særligt opmærksomme på sorgen hos efterladte efter selvmord

Målgruppe

Studerende ved Kirkefaglig Videreuddannelse, sognemedhjælpere, værestedsledere og præster.

Program (se også bilag 1)

1. dag

- 9.00 Morgensang (Christel Eyermann, cand. teol. og fast lærer)
- 9.15 Velkomst og begrundelse for seminaret (Ingrid Mielke, cand.pæd og studieforstander)
- 9.30 Holdninger til selvmord. Hvad er min egen holdning? (Ruth Bjerrum, exm. pæd og fast lærer)
- 10.00 Formiddagskaffe
- 10.30 Filmen: "Det tavse råb" efterfulgt af gruppesamtale.
- 12.00 Frokost (kan købes i kantinen)
- 13.00 Journalist og forfatter Inger Anneberg:
Hvad de efterladte lærte mig. Hvad kan de efterladte lære os i kirken? Foredrag og samtale. Der serveres kaffe inden samtalen.
- 16.30 Cand. teol Jan Grønborg: Liturgi og diakoni. - at råbe til Gud. Forløsende ritualer
- 18.0 Tak for i dag.

2. dag

- 9.00 Morgensang (Christel Eyermann)
- 9.15 Cand. psyk. Ida Koch og skuespiller Keld Høegh: om at kommunikere med selvmordstruede. Teori og rollespil.
- 12.00 Frokost

- 13.00 Cand. psyk. Ida Koch: Kommunikation med selvmodstruede fortsat.
15.30 Opsamling
16.00 Farvel og tak

Kompendium (bilag 3): Kompendiet til *efterlæsning* kom til at indeholde artikler til opfølgning af seminarets programpunkter:

Inger Anneberg: materialer til foredrag. Det vil sige kopier af de over-heads, der disponerede hendes foredrag.

Ida Koch: Spørg – hvis du vil høre svaret.

Karen Schousboe: Hvordan undgår vi at tage livet af os selv – og skal vi det?

Holdninger til selvmord. En undersøgelse vedrørende ældre og selvmord i Vejle Amt.

Litteraturliste udarbejdet af Ida Koch

Fysiske rammer: Diakonissestiftelsen råder over et stort og smukt fritlagt loftsrums: ”Bjælkeloftet”, med fleksibel møblering. Til 1. dags program kunne der være ”biografopstilling” foran lærred og foredragspult. Til 2. dags program kunne stolene danne vægge i det ”samtalerum”, hvor den selvmodstruede var til samtale med psykologen.

Begge dage kunne der desuden være fast møblering til gruppesamtaler og et bord til servering af kaffe og kage.

Velkomst og begrundelse for seminaret: På grund af de eksterne deltagere ville en kort velkomst med en række praktiske oplysninger om pauser, rygning m.m. være nødvendig

Derefter måtte der være en begrundelse for, at vi havde inviteret en bredere kirkelig målgruppe sammen med vore egne studerende.

Begrundelsen skulle indeholde aktuelle data om selvmord fra Sundhedsstyrelsens hjemmeside samt præsentation af handlingsplanen for selvmordsforebyggelse i Danmark og aktørerne for opfyldning af planen. Så skulle der være noget om inspirationen til vores seminar, og at det var blevet muligt p.g.a. en bevilling fra Centeret i Odense. Til slut en mere emotionel begrundelse: et afsnit fra Inger Annebergs bog: ”Sorgen ved selvmord”, hvor hospitalspræst Gyrite Madsen beretter om et selvmord i sognet og hendes egen skyldfølelse i den anledning.

Herefter skulle deltagerne kort præsentere sig selv: navn, bopæl ansættelse/studiested.

Holdninger til selvmord: Inden vi gik i gang med emnet skulle deltagerne udfordres til at klargøre egne holdninger til selvmord. Som baggrund for oplægget valgte vi disse artikler:

Afsnit 1.5 i "Forslag til handlingsplan.....": Etik og holdninger til selvmord.

Karen Schousboe: Hvordan undgår vi at tage livet af os selv – og skal vi det? (Materiale fra Vejle Amt)

Holdninger til selvmord. En undersøgelse vedrørende ældre og selvmord i Vejle Amt.

"Det tavse råb": For at give målgruppen et minimum af fælles forforståelse inden de eksterne fagfolk kom til, ville vi vise videoen "Det tavse råb", som Ingrid havde set på Hesselet. Filmen vil formidle meget stof på kort tid og tager udgangspunkt i et uddannelsesmiljø. For at læringen skulle blive optimal, skulle deltagerne derfor efterfølgende diskutere dens indhold i tremandsgrupper og sammenholde egne erfaringer med filmens facts og fortælleforløb. Der blev udformet nogle enkle spørgsmål, der skulle hjælpe med at strukturere filmens indhold og styre samtalen.

Spørgsmål til samtale:

- 1 Rører filmen ved noget, du har oplevet? (Mulighed for aflastning af følelser)
2. Hæftede du dig særligt ved noget, som Ida Koch sagde?

Scener fra seminariet:

3. Signaler – hvordan identificerer man en selvmordstruet?
4. Hvad sker der i klassen? Hvordan tolker læreren det, han ser?
5. Intervention – hvad gør læreren? Hvordan reagerer pigen og hvordan ser hun sit liv?
6. Handlemuligheder og forebyggelse. Hvordan vurderer du lærerens indgriben? Hvordan oplever han selv sine handlemuligheder?

Scener fra sygehuset

7. Hvordan beskriver sygeplejersken de pårørende?

Efter gruppearbejdet skulle der være mulighed for en kort opsamling, og videoen skulle vises endnu engang. Gennem samtalemulighederne i gruppe og plenum, kunne deltagerne få struktur på filmens indhold og se nye vinkler og andre perspektiver. Gentagelse af videoen efter bearbejdningen i grupper kunne herefter føre til ny erkendelse og læring.

Eksterne undervisere: Vi var i telefonisk kontakt med foredragsholderne om vore forventninger til det faglige indhold, og vi beskrev seminarets blandede målgruppe for dem. Keld Høegh fik i juni

videoen ”Det tavse råb”, så han kunne se den som inspiration til sin rolle. Han og Ida Koch blev sat i kontakt med hinanden, så de selv kunne aftale formen for rollespillet.

Gennemførelse af undervisningen

Første dag (torsdag)

Jan Grønberg blev syg samme eftermiddag og hasteindlagt, så hans undervisning måtte aflyses. Han havde udarbejdet et materiale, der blev uddelt til de eksterne deltagere. De studerende på Kirkefaglig Videreuddannelse får den manglende undervisning i forbindelse med sjælesorgsundervisningen i foråret. Det havde været vigtigt for os at have den liturgiske og diakonale vinkel med, men sådan blev det ikke. Ellers gik førstedagen som planlagt.

Egen undervisning: Videoen ”Det tavse råb” var engagerende. Alle kendte jo ikke hinanden på forhånd, så til og med formiddagskaffen havde deltagerne været lidt forsigtige med at udtale sig. Men videoen satte dem på banen. Her var et konkret fælles stof at tage stilling til! Videoen vil meget på en gang, så gruppesamtalen var nyttig til at klargøre de to handlingsforløb samt diskutere de mere faktuelle udtalelser. Det var helt sikkert lærerigt, at vi så den to gange. Hermed var formiddagens indhold afrundet og alle havde en fælles videns- og oplevelsesplatform at gå videre med.

Inger Annebergs foredrag: Inger Anneberg holdt et gennemarbejdet foredrag med faktuelle oplysninger om sorgen ved selvmord og empiriske beretninger fra hendes store bog. Hun kom og var med fra morgenstunden, så hun var kendt med deltagerne og mødelederen, inden hun selv gik igang. Det føltes trygt for mødelederen, og det var en pædagogisk fordel, at hun vidste, hvad der hidtil var lært og oplevet.

I forbindelse med foredraget var der et gruppearbejde over en mindre case (Hvad siger man, når man møder en bekendt og pludselig bliver klar over, at dennes sorg er sorgen ved selvmord ?) En enkelt (erfaren præst) evaluerede, at gruppesamtalen herom ikke gav hende nok. Andre (de fleste) var glade for samtalemuligheden i den mindre gruppe. Mange personlige erfaringer blev også drøftet ved den lejlighed.

Inger Anneberg var hele tiden i vældig god kontakt med deltagerne. De kunne bruge hendes viden og erfaring til at afklare og udbygge deres egne erfaringer. God fællessamtale, hvor mange

personlige erfaringer blev udtrykt, men intet blev privat og belastende. Inger Anneberg talte i pauser på tomandshånd med et par deltagere om deres meget personlige erfaringer.

Jeg hørte Inger Annebergs foredrag på Hesselet, og grundsubstansen i foredragene var ens, men hos os var det vinklet efter den kirkelige målgruppe. Derudover var hun langt friere og mere i kontakt med tilhørerne end på Hesselet.

Anden dag (fredag)

Efter mødet mellem cand. psych Ida Koch og Keld Høegh sendte Ida Koch mig følgende forslag til dagens endelige program:

- 9.15 Ida Koch oplæg: suicidalprocessen, tidligsignaler, selvmordsmotiver m.v.
- 10.0 Pause
- 10.15 Ida Koch og skuespiller Keld Høegh: Rollespil 1 (DSB – logofører)
Herefter summegrupper og spørgsmål til Ida Koch, logoføreren og Keld Høegh
- 12.15 Frokost
- 13.0 Ida Koch og Keld Høegh: Rollespil 2 (Far til selvmordsdød søn)
Herefter summegrupper og spørgsmål til Ida Koch, faderen og Keld Høegh
Kaffe
- 14. 00 Ida Koch oplæg om kommunikation/samtale
- 15.30 Opsamling og evaluering (Ingrid Mielke)
- 16.00 Farvel og tak

Ida Kochs foredrag: De faglige foredrag var klart strukturerede og niveauet passende. Der blev brugt instruktive over-heads, som deltagerne fik i kopi. Det sidste foredrag blev kortere end planlagt, da rollespillene tog længere tid end forventet.

Rollespillene: Ida Koch og Keld Høegh havde blot aftalt rammerne for rollespillene. Deltagerne sad som 3 vægge i samtalelokalet. Det var en betingelse, at de var musestille. Psykologen modtog logoføreren og senere faderen i sit ”samtalerum” på samme måde, som hun normalt modtager klienter. Samtalen gik herefter i gang

Ida Koch havde givet Keld Høegh to cases, som han havde opbygget sine personer over: En fraskilt logofører, der har kørt to selvmordere over og nu selv er fristet til at tage sit eget liv. En alenefar til

en skizofren søn sidst i 20-erne, der havde begået selvmord. Det viser sig i samtalsløbet, at faderen også var selvmordstruet.

Keld Høegh formåede at skabe to så levende og komplekse personer, at situationen oplevedes meget virkelig for Ida Koch. Det resulterede i to lange eksemplariske samtaler. Gennem den samtaletræning vi senere har haft i faget diakoni, har vi bemærket, hvor opmærksomme de studerende er blevet på tavsheden i samtalen. Det var her den selvmordstruede erkendte noget om sin egen situation og åbnede en ny lille dør for psykologen. Også afslutningerne af samtalerne, der viste eksempler på, hvordan man holder fast og sikrer den selvmordstruede et videre hjælpeforløb, var modeller til efterfølgelse.

Efter rollespillene var der afklarende spørgsmål til Ida Koch, logoføreren / faderen og til Keld Høegh som skuespiller. Nogle havde svært ved at tale med "rollen". Ham kunne man jo ikke rigtig sige hvad som helst til. Det var lettere at tale med skuespilleren om rollen.

Undervisningsmaterialer / litteraturliste

Vigtige materialer brugt i forbindelse med konferencen

Video: Det tavse råb.

Inger Anneberg: Sorgen ved selvmord. Høst og Søn, 2002

Sundhedsstyrelsen: Forslag til handlingsplan til forebyggelse af selvmordsforsøg og selvmord i Danmark. 1998.

Bente Hjort Madsen m. fl. Når selvmordet truer. Munksgaard 2003

Kompendiet indeholdt en fyldig litteraturliste udarbejdet af Ida Koch.

Erfaringsopsamling

Deltagerne: Vore egne studerende var ikke specielt motiverede og havde forinden været lidt skeptiske – det var jo et tungt emne. Imidlertid blev næsten alle engagerede og optaget af emnet. Jeg vurderer, at den ene, der ikke syntes, det var noget for hende og derfor forlod undervisningen over middag begge dage, havde store følelsesblokeringer i forhold til emnet. Hun går (af anden grund) ikke mere på uddannelsen.

Eksemplerne fra den fornemme læring i samtale og aktiv lytning, der kom i stand via samspillet mellem skuespiller og psykolog, klargjorde, at alvorlige eksistentielle samtaler kræver både viden

og erfaring. Ida Kochs samlede undervisning betød, at de studerende er blevet ydmyge og ikke mere udtaler” jeg er bare er så god til at tale med mennesker”. På den anden side var hun også god til at give mod til, at det selvfølgelig kan læres . ”Det er noget vi evner, vi skal blot genlære det!”

Alle blev via videoen og senere Ida Kochs oplæg opmærksomme på, at de må have klargjort, hvor de kan henvende sig, hvis de akut møder en selvmordstruet.

De havde gavn af samværet med de eksterne deltagere, der både repræsenterede personlige erfaringer med selvmord og erfaringer med at møde selvmordstruede. Samtalen blev mangfoldig og lærerig.

Eksterne studerende: Jeg havde troet, at mange ville melde sig, men vi fik blot det antal, vi havde håbet på. Det var sognemedhjælpere og præster og en enkelt lærer, der havde egne erfaringer med selvmord (mand og søn). Så vidt vi kunne registrere, havde alle eksterne deltagere undtagen to personlige erfaringer med selvmord. Det var ikke belastende for undervisningen, men siger noget om, at det er de personligt berørte, der føler sig ansvarlige og ønsker efteruddannelse om forebyggelse.

Deltagerantallet: Lige mange af hver var en udmærket disponering. 20 – 30 deltagere var passende. En nøgtern omsorg uden omklamring var mulig i denne ret lille gruppe.

Ydre rammer og organisering: Det var endnu vigtigere, end vi havde forestillet os, at de faste lærere var med gennem alle dagene. Vi lærte af de gode eksterne undervisere og oplevede deres indlæg som fælles efteruddannelse. Derudover var vi ansvarlige for læringsmiljøet. Flere end vi havde forventet blev følelsesmæssigt berørte af emnet, fordi de havde egne erfaringer med at miste pårørende ved selvmord - så vi måtte være opmærksomme på, at hver enkelt deltager havde det godt.

Deltagerne gav bagefter udtryk for, at de havde oplevet kaffeserveringen som en tiltrængt omsorg. Det var ”tag selv”, men bagefter gik lærerne rundt og fyldte kaffekopperne op. På den måde kunne vi give hver enkelt lidt opmærksomhed uden at omklamre dem.

Eksterne undervisere: Foredragsholderne og skuespilleren var meget kompetente.

Rollespillene om fredagen blev helt i særklasse. Keld Høegh var så indlevet i sine roller, at Ida Koch kunne være helt sig selv og demonstrere sin store erfaring og dygtighed. Jeg kan kun anbefale den undervisningsform. Kirkeligt ansatte, der var forhindrede i at deltage, har bedt os gentage det.

Evalueringsskemaer: Fredagen afsluttedes med uddeling af evalueringsskemaer. Deltagerne skulle evaluere, om målsætningen var nået. Vi fik de fleste skemaer tilbage og evalueringerne var overvejende gode.

Der blev spurgt, om deltagerne fik *ny viden*: Der var bred enighed om, at det gjorde man på mange områder f.eks. var selvmordstatistikkerne nyt stof for de fleste.

Nye færdigheder: Her nævntes overvejende samtaleundervisningen.

Bevidsthed om egne holdninger: Svarene kan sammenfattes i udtalelsen: ”Ja, i nogen grad, men afklaringen er dog ikke helt på plads.”

Hvad var godt ved seminaret: At det var gennemarbejdet med tilpas fordeling af teori, gruppesamtaler og plenum. Alle var enige om, ”at fredagen med Ida Koch og Keld Høegh var en meget stor og tankevækkende synliggørelse af problem og behandling.” Det er her den absolutte topkarakter ligger.

Mindre godt: Enkeltudtalelser: ”For lidt tid til samtale”. ”Gruppearbejdet skulle have været mere struktureret.” Flere mente, der skulle have været mere tid til diskussion om holdninger til selvmord.

Var tiden passende: Flere eksterne deltagere ville gerne have brugt mere tid til hovedemnerne, men erkendte, at de ikke kunne være borte fra deres normale arbejde i mere end to dage. Enighed om, at den første dag nok havde været for lang, hvis ikke det sidste punkt var udgået på grund af sygdom.

Andet. Her var mange roser til seminaret samt opfordring til at gentage det.

Vedlægger evalueringsskema (bilag 7) og eksempler på evalueringer. (bilag 8)

Justeringer

Holdninger: Dagene begyndte med et oplæg om holdninger til selvmord. Næste år bør vi afslutte undervisningen med handlingsplanens fint udtrykte argumenter for forebyggelse af selvmord og selvmordsforsøg. Vi er nu parate til at holdningsbearbejde, så deltagerne helhjertet fremover tør sige: ”Hvis jeg møder en selvmordstruet, er det i orden, at jeg blander mig!”

”Det tavse råb”: Vi vil orientere os i det pædagogiske materiale, der nu er lavet til ”Det tavse råb”. Måske kan det bruges direkte, måske kan det inspirere.

Rollespillene: Nu, hvor rollespilsmodellen er afprøvet, kan jeg se, at vi en anden gang skal instruere lidt mere i formen inden spillene går i gang. Logoføreren talte meget lavt, da han begyndte sin samtale med psykologen. Det var bevidst fra skuespillerens side, men et par af deltagerne signalerede til mig, at jeg skulle få ham til at tale højere. *Vi havde lovet at være musestille*, så jeg måtte lydløst klargøre, at vi ikke kunne gribe ind i spillet. Den situation kunne have været undgået. Der var så megen læring i spillene, så en anden gang vil jeg forsøge at få tilladelse til at optage det hele med et fast – ikke forstyrrende - videokamera. Det havde været fantastisk at kunne vise samtalerne senere på året, hvor de studerende har mere viden og erfaring.

Tid: Var Jan Grønberg ikke blevet syg den første dag, havde dagen været for lang. Dagene bør senest slutte kl. 16.00.

Implementering

Grunduddannelse: Vi er blevet i tvivl om, hvor i undervisningsåret den selvmordsforebyggende undervisning fremover skal ligge. Emnemæssigt hører det til i den sidste del af undervisningsåret sammen med sjælesorgsundervisningen. Men rollespillet viser sig at være så nyttigt for diakoniundervisningens samtaletræning, der er skemalagt til januar, at meget taler for at placere det midt i året.

Vi regner med, at vi også fremover vil bruge Keld Høegh til samtaleøvelserne. (Han er ikke dyrere, end vi har budget til det) Hvem, der skal samtale med ham, er endnu uvist.

Der afsættes 10 – 12 lektioner til emnet. De fordeles på tre dage.

”Når selvmordet truer” vil fremover indgå (evt. delvis) i pensum.

Efteruddannelse: Da vi i forvejen er medudbyder af en obligatorisk efteruddannelse for sognemedhjælpere, vil vi arbejde for, at det bliver en obligatorisk del af denne efteruddannelse, og vi vil stille vore erfaringer til rådighed. Vi samarbejder her med Diakonhøjskolen i Århus, Teologisk, Pædagogiske Center i Løgumkloster og Institut for Diakoni og Sjælesorg i Dianalund.

Konklusion: Vi havde et lærerigt seminar og er taknemmelige for, at vi fik mulighed for at gennemføre det. Vi nåede overvejende det, vi ville. Alle blev klædt på og fik mod til at møde pårørende til mennesker, der har begået selvmord. Alle lærte meget af rollespillene og Ida Kochs samtaleteori. Vi bør arbejde mere med holdningsbearbejdelsen, og vi bør afprøve en liturgisk-diakonal tilgang til emnet. Også formen kan justeres lidt.

En ide, vi har talt om. Kunne Center for Selvmordsforskning producere en video med rollespil til brug for uddannelsers samtaletræning?

12. januar 2004

Ingrid Mielke

Studieforsstander